

Allame Tabataba'i, Tefsir El-Mizan, sura Mudesir (سورة المدثر)

Mekka – 56 ajeta

Sa perzijskog preveo: Ertan Basarik

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

1 يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ 2 قُمْ فَأَنْذِرْ 3 وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ 4 وَبَيْتَكَ فَطَهِّرْ 5 وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ 6 وَلَا تَمَنَّ عَلَى الْمُنْكَرِ 7 وَارْتَبِكْ فَأَصْبِرْ

1. O ti pokriveni!
2. Ustani i opominji!
3. I Gospodara svoga veličaj!
4. I haljine svoje očisti!
5. I poganosti se kloni!
6. I ne prigovaraj držeći da je mnogo!
7. I radi Gospodara svoga trpi!

Objašnjenje ajeta

U suri *Muddessir* govori se o sljedećim temama. Kao prvo, naređuje se Poslaniku da opominje ljude. Riječ je o naredbi izdatoj takvim tonom i u takvom kontekstu da se iz nje može saznati da datira sa početka poslaničke misije. Drugo, ukazuje se na veličanstvenost Kur'ana i njegovu vrhunaravnu vrijednost. Treće, prijeti se onima koji poriču Kur'an i nazivaju ga sihrom, a kritiziraju se oni koji su se oglušili na kur'anski poziv.

Muddessir je od sura objavljenih na početku poslanstva i javljanja islamskoga poziva. Neki su čak rekli da je *Muddessir* prva objavljena kur'anska sura,¹ bez obzira što njeni ajeti opovrgavaju ovu tvrdnju jer nam daju do znanja da je Poslanik, s.a.v.a., i prije objavljivanja ove sure učio ljudima Kur'an, a oni su ga poricali, okretali mu leđa i nazivali ga sihrom.

Upravo zbog ovoga neki su komentatori dali prednost stavu da prvih sedam ajeta ove sure predstavlja prve uopće objavljene ajete iz Kur'ana, što za sobom iziskuje da ova sura nije objavljena odjednom u cijelosti. Iako ova tvrdnja, gledano sa aspekta prvih sedam ajeta, nije nemoguća, kontekst ajeta s početka sure *El-'Alek* je pobija, jer vanjski smisao ajeta sure *'Alek* ukazuje da su to prvi ajeti koji su iz Kur'ana objavljeni.

Neki govore o mogućnosti da je sura *Muddessir* prva sura koja je objavljena nakon naredbe Poslaniku, s.a.v.a., da počne sa javnim pozivom, a da sura *'Alek* predstavlja prvu objavljenu suru iz Kur'ana, usljed toga što je Poslanik, nakon što je počeo s poslanstvom i nakon objavljivanja sure *'Alek*, dugo vremena tajno pozivao u vjeru. Saobrazno ovom stavu, tematska sura ima ulogu 94. ajeta sure *Hidžr*: "Javno obznani ono za šta si zadužen i odvoji se od idolopoklonika", koji obznanjuje početak javnog pozivanja. Uzimajući u obzir ovaj podatak, dovode se u vezu tri skupine rivajeta: oni u kojima se kaže da je sura *Muddessir* prva kur'anska sura, oni koji kažu da je ova sura objavljena odmah iza sure *'Alek*, i onih koji kažu da su sura *Muzzemmil* i *Muddessir* skupa objavljenje. Međutim, ova tvrdnja nije prešla granicu pretpostavke.

Ono što je sigurno i nepobitno jeste činjenica da je sura *Muddessir* objavljena početkom poslanstva i ubraja se među prve kur'anske sure. Sedam početnih ajeta kojima smo počeli ovo poglavlje u sebi sadrži naredbu opominjanja i ostalih stvari koje proizlaze iz opominjanja, a na koje Allah, s.v.t., savjetuje.

¹ *Tefsir Kašaf*, svezak IV, str. 644.

1. O ti pokriveni!

Riječ (مَدُنِيّ) – tešdid na *dalu* i *sau* – u osnovi je bila (مَدُنِيّ), što je izvedeno iz infinitiva (تَدُنُّ) koji ima značenje obavijanja odjeće, deke i sličnoga oko sebe prilikom spavanja. U ajetu se obraća Poslaniku, koji se nalazio u takvoj prilici, tj. u trenutku kada se bijaše obavio odjećom ili dekom obratilo mu se ovim riječima, da bi se na taj način prenijela bliskost, isto kao što se i u prethodnoj suri Poslaniku obratilo riječima: *O ti umotani!*, čime se prenosi bliskost i ljubaznost.

Neki su komentatori² rekli: “Riječima (تَدُنُّ) misli se na oblačenje odjeće poslanstva, a ne na običnu odjeću, tako da se ovdje poslanstvo uporedilo sa odjećom koja krasi svoga vlasnika.

Drugi su³ rekli da je riječ o povlačenju i odsustvovanju Poslanika iz blizine ljudi jer je u danima kada mu se obratilo ovim riječima živio u pećini Hira. Neki⁴ su, pak, rekli da se misli na odmaranje, kao da mu je rečeno: Čuj ti što se bezbrižno odmaraš, prošlo je vrijeme odmora, a stiglo vrijeme napornih obaveza i težine upućivanja ljudi.

Bile se ovo mogućnosti koje, iako same po sebi nemaju nikakvih problema, međutim, ono na šta aludiraju riječi tematskog ajeta jeste ono što smo u prvom objašnjenju iznijeli.

فُمْ فَأَنْذِرْ

2. Ustani i opominji!

Vjerovatno se htjelo narediti Poslaniku da opominje, bez obraćanja pažnje na to koga će opominjati, tako da ovaj ajet ustvari ima značenje: Ustani radi obaveze opominjanja. Međutim, pojedinci⁵ su rekli: “Ovo naređenje se odnosi i na one koji se moraju opominjati, jer objekt ove rečenice, tj. oni koje treba opominjati, je ispušten, tako da je skriveno značenje govora sljedeće: ‘Ustani i opominji svoj bliski rod (قَوْمِ فَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ)’, jer opominjanje na početku poziva slaže se sa bliskom rodbinom, kako je već rečeno u suri *Šu'ara*.”

Drugi⁶ su rekli da objekt opominjanja koji je ispušten iz govora jesu ljudi općenito, jer je na drugom mjestu rečeno: “Mi smo te poslali ljudima svim.”⁷

U obraćanju o kojem trenutno raspravljamo spomenuto je samo opominjanje, dok davanje lijepih vijesti, tj. muštuluka, nije upotrijebljeno, dakle nije rečeno: “Ustani opominji i daji radosne vijesti”, iako potpunost poziva obuhvata obje strane. Ovo se dogodilo usljed toga što je ova sura objavljena početkom poslanstva, a na početku je više opominjanja djelotvornije.

وَرَبُّكَ فَكَبِّرْ

3. I Gospodara svoga veličaj!

U dubini srca, na razini vjerovanja, na praktičnom polju i verbalno, veličaj svoga Gospodara i drži Ga čistim od toga da ima takmaca ili nekoga ko je iznad Njega, jer nema ničeg da bi Mu bilo sudionikom, da bi Ga nadvladalo ili Mu se ispriječilo na putu. Ne može Mu nastati manjkavost i nijedan od atributa Ga ne ograničava. Upravo zbog toga je od Imama Ehli-bejta preneseno da su rekli za značenje tekbira “da je Allah veći od toga da bi se mogao opisati.” Dakle, Allah, s.v.t, je veći od svakog opisivanja kojim Ga mi opišemo, čak i od ovoga, i

² *Ruhul-bejan*, svezak X, str. 224.

³ *Ruhul-me'ani*, svezak XXIX, str. 116.

⁴ *Ruhul-me'ani*, svezak XXIX, str. 116.

⁵ *Ruhul-me'ani*, svezak XXIX, str. 116.

⁶ *Ruhul-me'ani*, svezak XXIX, str. 116.

⁷ *Es-Seba'*, 28.

upravo ovo značenje slaže se sa islamskim tevhidom jer je tevhid kojeg islam nudi uzvišeniji i važniji od svakog tevhida kojeg su ponudili ostali šerijati.

Značenje koje smo spomenuli za tekbir predstavlja liniju razdvajanja između dviju riječi tekbira i tesbiha (*Allahu ekber* i *subhanallah*). *Subhanallah* znači držati čistim Allaha, s.v.t., od atributa neegzistentnosti, kao što su smrt, nemoć, neznanje i drugih koji se ubrajaju u nedostatnosti. Međutim, *Allahu ekber* znači držati Allaha, s.v.t., čistim od svih atributa koje mi za Njega spominjemo, bilo egzistentnih bilo neegzistentnih, čistim čak i od ovog našeg objašnjenja držanja čistim, usljed toga što je svaki atribut koji mi spomenemo za Boga ograničen i u okviru je samoga sebe te ne obuhvata druge pojmove, a Allah, s.v.t., nije takav jer nije ograničen nijednom granicom (obratiti pažnju).

Pojedini komentatori⁸ kažu da se pod tekbir misli na tekbir u namazu.

Način na koji se Allah u ovome ajetu obratio Poslaniku, tj. rekavši *Gospodara svoga* nije dalek od mogućnosti aludiranja da je tih dana, tj. na početku poslanstva, monoteističko poimanje Boga bilo svojstveno samo Muhammedu, s.a.v.a., i da niko osim njega nije bio monoteist.

U *Tefsiru Kašaf* u vezi sa značenjem *I veličaj* (فَكْرٍ) autor kaže: "Čestica *fa* našla se na početku sintagme u značenju uvjeta, kao da je rečeno: 'Pa kako god bilo, ne napustaj veličanje Gospodara.'"

وَتَيَّابِكَ فَطَهَّرْ

4. I haljine svoje očisti!

Neki od komentatora⁹ kažu da ove riječi predstavljaju aluziju na ispravljanje djela. Riječi ovih komentatora nisu bez osnove usljed činjenice da čovjekova djela imaju ulogu odjeće za njegovu dušu koja je nosilac vjerovanja, poradi toga što vidljivo (zahir) naslovljava i predstavlja unutarnje (batin), a i u arapskom govoru može se primijetiti velika prisutnost aludiranja čistoćom odjeće na uređivanje i čistotu nutrine i djela.

Drugi¹⁰ kažu da je ovaj izraz aluzija na uljepšavanje nefsa i održavanja njegove čistote od zaprljanja grijeha i nepodesnosti. Neki, pak, kažu da se pod čišćenjem odjeće misli na njeno skraćivanje, da bi se održala čistom od nečisti koje se nalaze po površini zemlje, jer kada je odjeća duga, vuče se po zemlji i ne može se biti sigurno da se nije zaprljala.

Ima komentatora¹¹ koji kažu da se pod čišćenjem odjeće misli na očuvanje supruga od prljavštine nevjerstva i grijeha jer Kur'an časni kaže: "One su vaša odjeća."

Neki¹² kažu da se misli upravo na vanjsko značenje riječi, tj. na pranje odjeće od nečistoće radi obavljanja namaza. Ukoliko je riječ o ovome značenju, prikladnije je da kažemo da se i pod veličanjem Gospodara u prethodnom ajetu misli na tekbir u namazu, tako da je rezultat ovih značenja propisivanje načela namaza istovremeno uz naredbu na pozivanje.

Moguće je da neko prigovori – kao što se već desilo – da se objavljivanje ovih ajeta desilo u vremenu u kojem namaz uopće nije bio propisan. U odgovoru kažemo da je institucija namaza još od početka poslanstva bila propisana, bez obzira što je namaz sa svojstvima koja danas ima propisan za vrijeme Miradža, i da je prvo bilo pet puta po dva rekata, tj. ukupno deset rekata, a nakon toga je dodato još sedam. Svjedok za to je činjenica da se u suri *'Alek*, prvoj objavljenoj suri, i u suri *Muzzemmil* govori o namazu. Pored toga, i rivajeti ukazuju na ovo značenje.

⁸ *Tefsir Kašaf*, svezak 4, str. 645.

⁹ *Tefsir Kurtubi*, svezak XIX, str. 63.

¹⁰ *Ruhul-me'ani*, svezak XXIX, str. 117.

¹¹ Fahru Razi, svezak III, str. 193.

¹² *Tefsir Kašaf*, svezak IV, str. 645.

Neki¹³ su rekli da se misli na priskrbljivanje etičkih pohvalnih vrлина i sposobnosti.

Ima još različitih stavova u vezi sa značenjem čišćenja odjeće, međutim, nećemo ih sada sve iznositi jer se mogu vratiti na neke od već iznesenih stavova, a od svih su najbolje prva i peta mogućnost.

وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ

5. I poganosti se kloni!

Neki od komentatora¹⁴ kažu da riječ (رجز) – damma i kesra na *rau* i sukun na *džimu* – ima značenje kazne. Značenje riječi kloni se kazne ustvari je kloni se povoda kazne, tj. grijeha. Značenje ajeta, prema ovom mišljenju, je sljedeće: Kloni se grijeha i neposlušnosti.

Drugi¹⁵ kažu da je riječ (رجز) imenica koja podrazumijeva svako loše djelo i moral koji zdrava priroda smatra poganim. Naredba za klonjenje od (رجز) je naredba za klonjenje od moralnih zastranjenja. Ova druga mogućnost je ustanovljena na mogućnosti značenja prethodnog ajeta koja glasi da se misli na ostavljanje grijeha, tako da prethodni ajet obuhvata djela, a tematski se odnosi na moral.

Neki kažu da riječ (رجز) znači kip, idol, tako da se u ajetu naređuje napuštanje obožavanja kipova i klonjenje od toga djela.

وَلَا تَمْشِ تَسْتَكْبِرُ

6. I ne prigovaraj držeći da je mnogo!

Ono što se iz spoljnog konteksta da zaključiti i što mu odgovara je da se pod prigovaranjem misli na to da dobročinitelj svoje dobročinstvo toliko prebacuje i ajetom ga se podsjeća da je blagodat toga djela zagorčana i da je uopće i ne bude. Kao što je rečeno u 264. ajetu sure *Bekare*: “Ne kvarite svoja milosrđa prigovaranjem i vrijeđanjem.” A u 17. ajetu sure *Hudžurat*: “Prebacuju ti što su postali muslimani.” Pod riječju (تَسْتَكْبِرُ) misli se na to kada čovjek nešto udijeli i to smatra veoma velikim. Časni ajet kaže: Kada daješ milosrđe ili činiš dobro djelo, nemoj prigovarati onome kome si učinio i ne misli da ti je djelo veoma veliko. (استكبار) ima i značenje traženja više, ali ovo značenje nije aktuelno u ovom ajetu.

Značenje tematskog ajeta: Kada provedeš u djelo naredbe, tj. opomeneš svoj narod, i veličaš svoga Gospodara, očistiš svoje haljine i kloniš se poganosti, nemoj nikom prigovoriti u stanju kada svoje pokoravanje vidiš veoma velikim tako da mu se diviš (usljed toga što si rob koji od sebe ništa ne posjeduje, a ono što imaš Bog ti je podario, i nad tim ti moć dao; ono što imaš u vlasti je Božijoj i On je moćan nad onim nad čime ti je moć dao).

Komentatori su, kada je u pitanju značenje ajeta, dali različita mišljenja koja se na pravi način ne slažu sa značenjem ajeta. Naprimjer, rekli su¹⁶: Ono što udjeljuješ nemoj davati s ciljem da bi ti se od toga više dalo. Također¹⁷: Nemoj prebacivati ljudima blagodat poslanstva i Kur'ana koje ti je Allah dao, da bi na taj način stigao do veće nagrade od njih. Neki¹⁸ su rekli: Nemoj prebacivati svome umetu činjenicu da im dostavljaš poslanicu. Ili: Nemoj popustiti u vršenju obaveza zbog pomisli da se puno pokoravaš.¹⁹ Također su rekli: Kada ljudima nešto udijeliš, niti im prigovaraj niti smatraj da si puno dao.²⁰ Neki su, pak, rekli: Kada udjeljuješ,

¹³ *Ruhul-bejan*, svezak X, str. 225.

¹⁴ *Ruhul-me'ani*, svezak XXIX, str. 119.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Tefsir Kašaf*, svezak IV, str. 646.

¹⁷ *Madžme 'ul-bejan*, svezak X, str. 385.

¹⁸ *Madžme 'ul-bejan*, svezak X, str. 385.

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ *Ibid.*

udjeljuj Allaha radi, i strpi se da bi ti On nagradu dao.²¹ A neki, opet, kažu da ovaj ajet zabranjuje uzimanje kamate na sljedeći način: Ako nekom pozajmiš, ne čini to zato da bi od toga tražio više.²²

وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ

7. I radi Gospodara tvoga strpi se!

Znači, radi svoga Gospodara budi strpljiv. Usljed činjenice da je riječ strpljivost došla u općenitom značenju, ona podrazumijeva sve vrste strpljenja, tj. i prilikom nesreće i u pokoravanju i u napuštanju grijeha. Ajet ima sljedeće značenje: Radi tvoga Gospodara u nesreći, i kada te ljudi koje opominješ uznemiravaju, i kada budeš izvršavao ove naredbe, i prilikom pokoravanja Bogu, i u ostavljanju grijeha – strpi se.

Ovo je sveobuhvatno značenje za sve stavove različitih komentatora Kur'ana koje su iskazali tumačeći ovaj ajet. Naprimjer, neki²³ su rekli da je ovo naredba na djelo i ne obraća se na popratne okolnosti, samo se želi reći da se strpi, međutim, ne govori se o tome gdje da se strpi. Neki su rekli da se misli na strpljenje prilikom uznemiravanja od strane idolopoklonika. Neki, pak, kažu da se misli na strpljenje u izvršenju propisa, a drugi su iznosili drugačije mogućnosti.

O rivajetima

U *Durrul-mensuru* nalazimo da Tajalis, Abdurezak, Ahmed, Abd ibn Hamid, Buharija, Muslim, Tirmizi, Ibn Daris, Ibn Džerir, Ibn Munzir, Ibn Mirdevejh i Ibn Anbar u knjizi *Masahif* od Jahjaa ibn Ebi Kesira prenose hadis: "Pitao sam Ibn Selmu bin Abdurahmana o prvoj objavljenoj kur'anskoj suri. Reče: 'Muddessir.' Rekoh: 'Ali kažu da je prva sura 'Alek!?' Reče: 'Ja sam o tome pitao Džabira ibn Abdullaha, isto mi je to rekao i dodao: 'Govorim ti ono što je Poslanik rekao.' Poslanik, s.a.v.a. je rekao: 'Nalazio sam se u blizini pećine Hira kada sam okončao period boravka u pećini i čuo sam glas koji mi se obraćao. Pogledao sam nadesno i nikog nisam vidio, pogledao sam na lijevu stranu, nikog ne vidjeh. Okrenuh se, pogledah iza sebe – ništa. Pogledah iznad sebe kad ugledah meleka koji mi je prije dolazio u pećinu. Nalazio se između neba i zemlje i sjedio je u stolici. Kada sam ga vidio, prepao sam se i pobjegao sam kući te rekao: Umotajte me. U tome trenutku objavljeni su ajeti: *O ti umotani, ustani i opominji... i poganosti se kloni.*'"²⁴

Autor: Ovaj je hadis oprečan ostalim hadisima koji ukazuju na to da je prva sura koja je objavljena sura 'Alek. Sadržaj sure 'Alek potvrđuje spomenute hadise. Pored toga, rečenica "melek koji mi je prije dolazio" iz gornjeg hadisa ukazuje na činjenicu da je prije sure *Muddessir* Poslaniku bilo objavljivano.

U istoj knjizi Ibn Mirdevejh prenosi predaju od Ebu Hurejre: "Rekli smo Poslaniku: 'Kada želimo zanijetiti za namaz, šta da kažemo?' U odgovoru na ovo pitanje Allah, s.v.t., objavi ajet: 'I Gospodara svoga veličaj.' Poslanik, s.a.v.a., nam je naredio da namaz počinjemo tekbirom."²⁵

Autor: Ova je predaja diskutabilna jer je Ebu Hurejre čovjek koji je dosta vremena nakon hidžre postao vjernik, a ova sura je objavljena prije hidžre, početkom poslanstva, a gdje je tada bio Ebu Hurejre, i ne samo on, već svi ostali ashabi?!

²¹ Ibid.

²² Ibid.

²³ *Tefsir Kaşaf*, svezak IV, str. 646.

²⁴ *Ed-Durrul-mensur*, svezak 6, str. 280.

²⁵ Ibid.

U *Hisalu se*, iz *Erbe'a mi'e*, od Imama Alija prenosi predaja: "Kupljenje odjeće predstavlja njenu čistoću. Na mjestu gdje Allah, s.v.t., kaže: *I odjeću svoju čisti*, to znači pokupi svoju odjeću."²⁶

Autor: U *Kafiju*²⁷ i *Madžme'ul-bejanu*²⁸ od Imama Bakira, Sadika i Ebul-Hasana, mir s njima, prenose se hadisi sličnog sadržaja.

U *Durrul-mensuru* Hakim, koji ovaj rivajet smatra *sahihom*, i Ibn Mirdevejh prenose od Džabira: "Čuo sam od Poslanika, s.a.v.a., da je riječ (جر) učio sa damom na *rau*, a misli se na kipove."

Autor: To što je rečeno – misli se na kipove – riječi su Džabira ili nekog drugog ko se nalazi u lancu prenosilaca.

U komentaru od Komija ispod ajeta – *I ne prigovaraj i ne smatraj velikim* – kaže se da se u predaji od Ebu Džaruda ukazuje da se misli na to da ne udjeljuješ jer želiš više od toga.²⁹

8. *A kada se zabubnja*

9. *bit će to težak dan*

10. *za nevjernike, neće biti lagan.*

11. *Meni ostavi onoga koga Sam sâm stvorio*

12. *i bogatstvo mu ogromno dao*

13. *i sinove koji su s njim*

14. *i čast i ugled mu pružio -*

15. *zatim žudi da uoćam!*

16. *Nikako! On, doista, prkosi znakovima našim,*

17. *a naprtit ću Ja njemu teškoće,*

18. *jer je smišljao i računao,*

19. *i, proklet bio, kako je proračunao!*

20. *i još jednom, proklet bio, kako je proračunao!*

21. *Zatim je pogledao*

22. *pa se onda smrknuo i namrštio*

23. *i potom se okrenuo i uzoholio,*

24. *i rekao: "Ovo nije ništa drugo do vradžbina koja se nasljeđuje,*

25. *ovo su samo čovjekove riječi!"*

26. *U Sekar ću Ja njega baciti -*

27. *a znaš li ti šta je Sekar?*

28. *Ništa on neće poštedjeti,*

29. *kože će crnim učiniti,*

30. *nad njim su devetnaestorica,*

31. *Mi smo čuvarima vatre meleke postavili i odredili broj njihov kao iskušenje onima koji ne vjeruju, da se oni kojima je Knjiga data uojere, i da se onima koji vjeruju vjerovanje učvorsti, i da onima kojima je Knjiga data i oni koji su vjernici ne sumnjaju, i da oni čija su srca bolesna i oni koji su nevjernici kažu: "Šta je Allah htio ovim primjerom?" Tako Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće, i na Pravi*

²⁶ Hisale Saduk, svezak II, str. 623. (u izdanju od Džeme'e Muderrisin)

²⁷ *Tefsir Nurus-sekalejn*, svezak V, str. 453, prenosi se iz *Kafija*.

²⁸ *Madžme'ul-bejan*, tom X, str. 385.

²⁹ *Tefsir Komi*, svezak II, str. 393.

put ukazuje onome kome hoće. A vojske Gospodara tooga samo On zna. I Sekar je ljudima samo opomena.

O ajetima

U ovim ajetima upućena je oštra prijetnja svim onima koji kleveću i nazivaju Kur'an časni sihrom i koji ismijavaju neke od njegovih zbilja.

فَإِذَا تُقِرَّ فِي التَّافُورِ

8. A kada se zabubnja

Riječ (نقر) znači lupati u nešto, a riječ (ناقور) označava svaku stvar u koju se lupa da bi se proizveo zvuk, izraz (تُقِرَّ فِي التَّافُورِ) je aluzija na proživljenje mrtvih na Danu sudnjem i njihovo dovođenje radi svođenja računa, poput izraza (نَفَخَ فِي الصُّورِ). Ova sintagma predstavlja uvjetnu rečenicu čiji odgovor je sljedeći ajet.

9 فَذَلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ 10 عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ

9. bit će to težak dan 10. nevjernicima, neće biti lagan.

Zamjenica (ذَلِكَ) odnosi se na vrijeme *kada se zabubnja*, a nije daleko od mogućnosti da se riječ (يَوْمَئِذٍ) odnosi na dan kada će se ljudi vratiti Gospodaru radi poravnjanja računa. Moguće je, također, da se odnosi na dan kada se vraćaju Gospodaru, a na kraju riječ (يَوْمٌ) ima ulogu priloške odredbe za vrijeme za dan kada će se zabubnjati. U skladu sa ovim, u ovom je ajetu riječ dan prilog za dan, dakle jedan dio vremena može biti priloška odredba za drugi vremenski dio, kao što godinu uzimamo priloškom odredbom za mjesec, a mjesec za dane. Ovo je vrsta podjele kojom se vrijeme, zbog različitosti događaja u njemu, koristi za dvije različite stvari tako da, uzevši u obzir neke attribute, postaje sebi prilog zbog svojih drugih atributa.

U slučaju da (يَوْمٌ) uzmemo za kvalifikaciju (فِيد) riječi (ذَلِكَ), značenje ajeta bit će sljedeće: Dakle, vrijeme kada će se zabubnjati, što će se desiti u danu kada se ljudi vrate Bogu, bit će vrlo teško vrijeme za nevjernike. Ako spomenutu riječ uzmemo za kvalifikaciju riječi (يَوْمٌ), značenje će biti sljedeće: Vrijeme bubnjanja veoma je teško vrijeme za nevjernike, u danu kada se ljudi vrate Bogu.

U komentaru Kur'ana *Kašaf* rečeno je: Ako se pitaš šta je uzrokovalo da čestica (ذَا) bude u akuzativu, i kako je moguće da (يَوْمَئِذٍ) bude priloška odredba za vrijeme za (يَوْمٌ عَسِيرٌ), u odgovoru kažemo kako uzročnik (ذَا) bude u akuzativu jeste ono na šta ukazuje odgovor uvjeta, jer tematski ajet završava uvjetom i daje sljedeće značenje: U vrijeme kada se zabubnja bit će teško nevjernicima, i ovaj odgovor (bit će teško) uzročnik je da (ذَا) bude u akuzativu, a uzrok koji dozvoljava da (يَوْمَئِذٍ) bude priloška odredba za vrijeme za (يَوْمٌ عَسِيرٌ) jeste činjenica da rečenica završava drugom sintagmom, a značenje toga je: pojava ovog vremena bubnjanja je u teškom danu, jer Sudnji dan će nastupiti kada počne bubnjanje.³⁰

U istoj se knjizi kaže: "Moguće je da riječ (يَوْمَئِذٍ) uzmemo u ulozu ispuštenog indikativa da bi bio apozicija riječi (ذَلِكَ), a da riječ (يَوْمٌ عَسِيرٌ) bude predikat, kao da je rečeno: Dan bubnjanja težak je dan."³¹

A sintagma (غَيْرُ يَسِيرٍ) drugi je atribut za riječ (يَوْمٌ), potvrđujući težinu i dajući do znanja da težina nije sa jednog ili dvaju, već sa svih aspekata.

³⁰ *Tefsir Kašaf*, svezak IV, str. 646.

³¹ *Ibid.*

ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا

11. Mene ostavi i onoga koga Sam sám stvorio

U vezi sa ovim ajetom koji ima notu prijetnje postoji veliki broj rivajeta u kojima se kaže da je on sa sljedećih dvadeset ajeta objavljen u vezi sa Velid ibn Mugiretom, o čemu će biti riječi u poglavlju o rivajetima, ako Bog da.

Riječ (وحيدا) je akuzativ stanja subjekta glagola (خلفت), iz čega se može razumjeti: ostavi Me s onim koga Sam stvorio, s onim koga Sam tako stvorio da niko nije sa Mnom sudjelovao u njegovu stvaranju, i nakon stvaranja ga na najbolji način usmjerio – ostavi Me s njim, i ne postavljaj se između nas, Ja ću mu biti dovoljan.

Postoji mogućnost da riječ (وحيدا) bude akuzativ stanja za objekat glagola (ذري). Neki³² ga uzimaju za akuzativ stanja ispuštenog objekta glagola (خلفت), a taj objekt je zamjenica koja se vraća vezniku (من), iz čega bi se moglo razumjeti: Pusti Me sa onim koga Sam stvorio u stanju kada je sam bio, niti je imao imetka niti djece. Neki, također, pretpostavljaju da ova riječ, tj. (وحيدا) uopće nije akuzativ stanja, već je u akuzativu zbog ispuštenog glagola (ادم), tj. ukoravam ga. Međutim, od svih mogućnosti prva je najbolja.

وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا

12. i bogatstvo mu ogromno dao

Znači, Ja sam mu dao ogromnu imućnost ili imućnost dugu rezultatom i koristima.

وَبَيْنَ شُهُودًا

13. i sinove koji su s njim

Dakle, dao Sam mu djecu prisutnu koju gleda oko sebe, koju hrani i kojima se pomaže za stizanje do ciljeva. Ovaj ajet vezan je za riječ (مالا).

وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا

14. i čast i ugled mu pružio

Riječ (تمهيدا) ima značenje nabavke koja se alegorično primjenjuje u značenju proširenosti imetka i položaja koji se koriste u životu.

ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا

15. Zatim žudi da uvećam! 16. Nikako! On, doista, prkosi znakovima našim,

Zatim isti taj čovjek žudi da mu uvećam imetak i broj djece koju Sam mu dao i da mu život učinim boljim negoli jeste.

Riječ (كلًا) ga odbija u ovoj težnji, a sintagma (إنه كان) objašnjava uzrok ovog odbijanja, dajući do znanja da Smo zbog toga rekli (كلًا), tj. nikako, jer se prkosi i inadi našim znakovima. Riječ (عنيد) znači da onaj koji je inadžija bude ponosan u svome inadu.

Neki³³ su rekli da je Velid ibn Mugire nakon objave ovoga ajeta malo pomalo gubio iz ruku svoj imetak i djecu da bi na kraju i sam propao.

سَأَرْهُقُهُ صُعُودًا

17. a naprtit ću Ja njemu teškoće,

Riječ (ارهاق), koja predstavlja infinitiv glagola (أرهق), znači prisilno tovarjenje, a riječ (صعود) označava teško prohodni planinski klanac. U ovom ajetu gorka kazna koja ga ubrzo očekuje poistovjećuje se sa teško prohodnom klisurom.

³² Tefsir Kaşaf, svezak IV, str.647.

³³ Ruhul-me'ani, svezak XXIX, str. 122.

إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ فَقَتَلَ كَيْفَ قَدَّرَ ثُمَّ قَتَلَ كَيْفَ قَدَّرَ

18. jer je smišljao i računao, 19. I ne bilo ga, kako je proračunao! 20. I ponovo, ne bilo ga, kako je proračunao!

Riječ (تفكير) je infinitiv (فكر) u značenju razmišljanja, a (تقدير), koja je infinitiv (قدر), znači uzimanje mjere i vaganje, a ove dvije riječi, tj. procijeniti uz razmišljanje, znače u umu začeti nekoliko pojmova i atributa, odnosno premetnuti ih u umu, jedno uzeti a drugo odbaciti da bi se na taj način stiglo do željenog cilja. Velid ibn Mugire je razmišljao o tome šta da kaže kako bi opovrgao islamski poziv, a i da bi se te riječi dopale inadžijama poput njega. Dakle, razmislio je da li da kaže da je Kur'an pjesma ili čarolija. Da li da kaže da je riječ o buncanju jednoga luđaka, ili da su to starinske bajke? Nakon što je dobro razmislio, odmjerio je da kaže: Kur'an je sihr čovjekova govora jer pravi podjelu između muža i žene, oca i sina.

قَتَلَ كَيْفَ قَدَّرَ Ovaj ajet – kako se iz konteksta da shvatiti – jeste proklinjanje njega, poput ajeta: Ubio ih Allah, kako iznose laži!³⁴ Sljedeći ajet: i ponovo ne bilo ga, kako je proračunao!, predstavlja ponavljanje i potvrđivanje prethodne kletve.

21 ثُمَّ نَظَرَ 22 ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ 23 ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ 24 فَقَالَ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْتَرُ 25 إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ

21. Zatim je pogledao 22. pa se namrgodio i namrštio 23. i zatim leđa okrenuo i uzoholio, 24. pa rekao: "Ovo nije ništa drugo do naslijedena vradžbina, 25. ovo su samo riječi čovjekove!"

Ovi nam ajeti plastično prikazuju stanje Velid ibn Mugire koje ga je zahvatilo nakon procjene i vaganja situacije, a to čini na najsuptilniji i najefikasniji način jer značenje riječi *zatim je pogledao* – kako se iz konteksta da razumjeti – jeste: On je nakon promišljanja i procjene pogledao kao čovjek od kojeg je traženo da iznese svoj stav u vezi sa nekim pitanjem.

"Pa se zatim namrgodio i namrštio", glagol (عَبَسَ) je iz infinitiva (عَبَسَ) koji znači namrgođenost. U *Madžme'ul-bejanu* kaže se da mrgođenje lica, mrštenje lica i mračenje lica imaju isto značenje suprotno ozarenosti lica. Glagol (بَسَرَ) porijeklom je od infinitiva (بَسَرَ) koji znači neraspoloženost i odbojnost koja se može uočiti na licu. Dakle, ajet ima značenje da se Velid, nakon što je pogledao, namrgodio i kiselim izrazom lica ukazao na odbojnost.³⁵

ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ Okretanje leđa nekoj stvari znači protivljenje toj istoj stvari, dok (اسْتَكْبَرَ) znači odbijati nešto putem oholjenja i pobune. Ova dva svojstva, tj. okretanje leđa i oholjenje, jesu dva duševna stanja čovjekova, koja su ogranak i rezultat upoređivanja mrgodnosti i mrštenja koji spadaju u vanjska čovjekova stanja koja se mogu opaziti, pa vidimo da je Velidovo unutarnje stanje rezultiralo takvim izrazom lica, a to unutarnje stanje Kur'an časni prenosi kroz Velidove riječi: Nije ovo do vradžbina... Usljed toga, ova je rečenica povezana veznikom daljnijeg razvoja situacije (فَاي تَفْرِيع) ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ، a da nije tako kao što smo rekli, i ovaj bi ajet počeo veznikom (فَ).

فَقَالَ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْتَرُ Na kraju, kao rezultat okretanja leđa i oholjenja, na sljedeći način otkrio je svoje unutrašnje stanje: Zaista ovo nije ništa doli vradžbina koja se prenosi od davnina i koju znalci prenose nezalicama.

إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ Drugim riječima, nije tako kako Muhamed, s.a.v.a., tvrdi, tj. nije ovo govor Božiji, već riječi običnog čovjeka. Neki su komentatori³⁶ rekli da ovaj ajet potvrđuje prethodni ajet, i bez obzira što imaju dva različita značenja, rezultat obaju ajeta je poruka da ovo, tj. Kur'an, nisu Božije riječi, a s obzirom na činjenicu da oba ajeta nose istu poruku, drugi ajet nije povezan veznikom (وَ) sa prvim ajetom.

³⁴ *Et-Tevba*, 30.

³⁵ *Madžme'ul-bejan*, svezak X, str. 386.

³⁶ *Tefsir Kašaf*, svezak IV, str. 650.

26. U Sekar ću Ja njega baciti. 27. A znaš li ti šta je Sekar? 28. Ništa on neće poštediti, 29. kože će crnim učiniti, 30. nad njim su devetnaesterica.

Znači, ubrzo ću ga u Sekar uvesti, a Sekar u kur'anskoj tradiciji je jedno od imena džehennemskih ili jedan od bezdana džehennemskih. Ajet سَأَصْلِيهِ سَفَرٌ ili objašnjava ili je, pak, apozicija ovih riječi (سارهقه صعودا). وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَفَرٌ su riječi kojima se želi ukazati da je Sekar veoma zastrašujući.

S obzirom na činjenicu da je u ajetu وَلَا تَذَرُ وَلَا تُبْقِي izrečena apsolutna negacija bez ikakve priloške odredbe koju stvar ne pušta i ne ostavlja, to iziskuje da shvatimo da Sekar ništa ne ostavlja od onoga što u njega dođe, već sve sagorijeva, i ništa i niko nije izuzet iz ovog opisa njegove dužnosti, za razliku od ovosvjetske vatre za koju se često dešava da ne izgore neke stvari koje se u njoj nađu. Ili, ukoliko se u njoj nađe čovjek, sagori mu kožu i tijelo, dok to isto ne može učiniti sa dušom i duševnim atributima, dok Sekar ne ostavlja nikoga od onih koji dospiju u njega, već sve obuhvata, usljed toga što Allah, s.v.t., u 17. ajetu sure *Me'aridž* kaže: I pozvat će one koji su se protivili Božijim naredbama; a kada ih već prihvati, neće ostaviti ništa ni od tijela ni od duše, već sve sagorijeva, kao što je rečeno u 6. i 7. ajetu sure *Humeze*: "Vatra Allahova razbuktala, koja će do srca dopirati." Moguće je, također, da se misli na to da neće nikoga ostaviti živim i nikoga ne ubija, tako da bi bilo u značenju 12. i 13. ajeta sure *E'ala*: "Koji će u vatri velikoj gorjeti pa u njoj neće ni umrijeti ni živjeti."

Neki komentatori³⁷ kažu da se ovim riječima (لَا تُبْقِي) misli na to da Sekar ništa od onoga što u njega dospije neće pustiti, a da ga ne uništiti, ali ga neće pustiti u tom stanju, već će ga ponovo proživjeti da bi ga mučio.

Drugi³⁸ kažu da je značenje ovih riječi da neće na njima ostaviti mesa, a riječima (وَلَا تَذَرُ) prenosi se značenje da neće ostaviti kosti. Drugi su iznosili drugačija mišljenja.

Riječ (لَوَاحَةٌ) izvedena je iz infinitiva (تَلَوِيحٌ) a znači promjenu boje neke stvari u crno. Neki kažu u crveno. Riječ (بَشَرٌ) je množina od (بَشْرَةٌ) u značenju kože na tijelu. Dakle, u ajetu se kaže da je jedna od osobina Sekara da će izmijeniti boju kože.

Nad njim, tj. Sekarom zaduženo je devetnaestero čiji je zadatak kažnjavanje grešnika. Bez obzira što je nedorečeno te se nije kazalo da li je riječ o melekima ili o nekom drugom, iz ajeta koji govore o Sudnjem danu, a posebno iz ajeta koji slijede, da se zaključiti kako je riječ o melekima.

Neki komentatori³⁹ kažu da je specificirano (مَيْرٌ), tj. ono što dolazi nakon broja devetnaestero, riječ (مَلَكًا), odnosno meleka. Svoju tvrdnju potvrđuju time da su elokventni Arapi upravo to razumjeli iz ovoga izraza, kao i zbog toga što se od Ibn Abasa prenosi predaja: "Kada je objavljen ajet عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ, Ebu Džehl se obratio Kurejšijama riječima: 'Majke vam na humkama naricale, čujem da vas je sin Ebi Kabše (misli na Poslanika) obavijestio da ima devetnaest čuvara Vatre, a vas ima u velikom broju, zar niste sposobni da po deseterica od vas navalite na po jednog od tih ljudi zaduženih za Vatru?' U skupini kojoj se obraćao nalazio se i Ebu Esed ibn Esid ibn Kilde Džamhi koji je bio veoma hrabar i reče: 'Ja ću se sam pobrinuti za sedamnaesticu, a eto vama ostaju dvojica da ih sredite.'"

Cijenjeni čitaoci dovoljno su pažljivi da uvide činjenicu kako spomenuti komentator nije iznio nikakav dokaz za svoju tvrdnju. Pored toga, u predaji se za čuvare spominje da su ljudi, a riječ čovjek se ni u kom slučaju ne koristi za meleka, posebno među

³⁷ *Ruhul-meani*, svezak XXIX, str. 125.

³⁸ *Madžme'ul-bejan*, svezak X, str. 388.

³⁹ *Ruhul-me'ani*, svezak XXIX, str. 126.

idolopoklonicima, koji, u skladu sa prenošenjem Kur'ana časnog u 19. ajetu sure *Zuhruf* za meleke vjeruju da su svi žene: "Oni su meleke koji robuju Milostivom smatrali ženama."

31 وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزِدَّادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ وَمَا يُعَلِّمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ

31. Mi smo za čuvare Vatre meleke postavili i odredili broj njihov kao iskušenje onima koji ne vjeruju, da oni kojima je Knjiga data steknu uvjerenje, i da se onima koji vjeruju vjerovanje uveća, i da onima kojima je Knjiga data i oni koji su vjernici ne sumnjaju, i da oni čija su srca bolesna i oni koji su nevjernici kažu: "Šta je Allah htio ovim primjerom?" Tako Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće, a na Pravi put ukazuje onome kome hoće. A vojske Gospodara tvoga samo On zna. A to je samo opomena za ljude.

Sadržaj ajeta svjedoči da su ljudi, nakon što su čuli prethodni ajet koji govori o broju čuvara Džehenema, počeli davati svoje komentare u vezi sa tom činjenicom, a kao rezultat objavljen je ovaj ajet. U poglavlju o rivajetima bit će navođene predaje koje govore u vezi sa ovim ajetom.

Riječi (أَصْحَابَ النَّارِ) odnose se na čuvare Vatre koji su zaduženi za mučenje grešnika. Ovo značenje razumije se i iz prethodnog ajeta, tj. عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ, a na što ukazuju i riječi وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً.

Značenje ajeta ukazuje na sljedeće: Mi smo čuvarima Vatre učinili meleke koji su sposobni izvršiti svoju dužnost, kao što je u 6. ajetu sure *Tahrim* rečeno: "O kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovijedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti." Dakle, čuvari Vatre nisu ljudi da bi se grešnici mogli nadati da im se mogu oduprijeti i savladati ih.

Riječ (فِتْنَةً) znači proba i iskušavanje, a kažu da se pod riječju (جَعَلَ) ne misli se na određenje stvaranjem, već na određenje davanjem vijesti, tako da ove riječi imaju sljedeće značenje: Mi smo vijest o broju devetnaest meleka odredili samo da bismo iskušali nevjernike. Riječi koje slijede u istom ajetu أُوتُوا الْكِتَابَ potvrđuju ovaj stav.

Riječ (استقن) znači stjecanje uvjerenja u srcu, a ova sintagma znači: Mi smo rekli da je broj čuvara Vatre devetnaest meleka da bi Ehli-kitabije stigle do uvjerenja da je Kur'an koji ti se objavljuje istina, jer vidjet će da se Kur'an slaže s njihovim nebeskim Knjigama.

I radi toga da bi se vjernicima muslimanima, kada vide da Ehli-kitabije potvrđuju ovu kur'ansku vijest, uvećalo vjerovanje.

I također, bilo je radi toga da bi oni čija srca su bolesna, licemjери i nevjernici, mogli reći ovo ili ono. Potrebno je imati na umu činjenicu da je lam na početku riječi (لَيَقُولَ) lam ishoda, nasuprot lamu na početku riječi (لَيَسْتَيْقِنَ) koji je lam objašnjenja svrsishodnosti, usljed toga što su riječi licemjerna i nevjernika: Šta je Allah htio ovim primjerom; riječi ponižavanja i ismijavanja, što je samo po sebi nevjerstvo, i ne mogu biti svrha i rezultat Božijega djela, tako da bismo naprimjer rekli da je Allah, s.v.t., spomenuo broj čuvara Džehennema kako bi neki ljudi postupili licemjerno i kao nevjernici, osim u slučaju da je ovo kao rezultat druge stvari bila svrha Božijega djela, nasuprot jačanju uvjerenja što predstavlja stepen vjerovanja, i vjerovatno je razlika između dvaju značenja bila razlog da se lam ponovi dva puta i da se kaže: (لَيَقُولَ) i (لَيَسْتَيْقِنَ). U suprotnom, oba lama bila bi radi objašnjenja uzroka i bilo bi rečeno: (لَيَسْتَيْقِنَ و يَقُول).

Značenje ovog ajeta je sljedeće: Ukoliko smo rekli broj čuvara Vatre, to je bilo radi iskušavanja nevjernika i radi uvjerenja Ehli-kitabija, i povećanja vjere kod vjernika. Svakako,

ovaj rezultat za sobom će povući i takvu reakciju da će licemjeri i nevjernici reći: Šta je ovim primjerom Bog htio.

Komentatori⁴⁰ su riječi الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ prokomentirali kao da je riječ o onima čija srca su podlegla sumnji, inadu i licemjerju, a riječ (الْكَافِرُونَ) su prokomentirali kao oni koji iskazuju nevjerstvo, bilo da je riječ o idolopoklonicima ili o drugima.

Rekli smo da je svrha riječi مَهْلًا بِهَذَا اللَّهُ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا ismijavanje i ponižavanje. Riječ (هَذَا) odnosi se na ajet عَلِيَّهَا تِسْعَةَ عَشَرَ. Riječ (مَثَلًا) ima značenje atributa, tako da sintagma ima sljedeće značenje: Šta je Bog htio time što je čuvar Vatre opisao atributom (تِسْعَةَ عَشَرَ)? I jednostavno, kako je moguće da tako mali broj ima snage kazniti sve džehennemlije, koje čine većina ljudi i džina?

Nastavak rasprave koju smo vodili o licemjerju

Neki⁴¹ od komentatora koji su prihvatili da je ova sura objavljena u Meki, a da su se licemjeri i oni s bolesnim srcima pojavili u Medini, u vezi sa riječima الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ kažu: Ovo je jedan nagovještaj iz nevidljivog svijeta, u vezi sa tim da će se nakon hidžre pojaviti licemjeri.

Mi kažemo da je činjenica kako je cijela ova sura objavljena u Meki potvrđena i rivajetima, a neki su komentatori o tome izišli s tvrdnjom konsenzusa. To što se prenosi od Makatila da je posljednji ajet ove sure objavljen u Medini nije potvrđeno putem prenošenja da je on zbilja takvo šta tvrdio, a uz pretpostavku da se i potvrdi, bilo bi to samo lično mišljenje Makatila koji je vjerovao da se licemjerje pojavilo u Medini i da ovaj ajet govori o tome.

Međutim, to što neki komentatori uporno tvrde kako se licemjerje pojavilo u Medini, što žele dokazati time da Poslanik, s.a.v.a., i muslimani prije iseljenja u Medinu nisu bili dovoljno jaki, tako da su im ruke bile sputane, i ljudi ih nisu uzimali za ozbiljno da bi ih se plašili i krili svoje nevjerstvo, ili da bi se, očekujući od njih kakvu korist, izjašnjavali kao vjernici, nasuprot situacije koja je nastala nakon iseljenja u Medinu.

Ipak, ovaj dokaz je nepotpun, jer isto kao što smo ukazali na nepotpunost dokaza govoreći o licemjerju u suri *Munafikun*, rezultat je sljedeći: Povođenje za licemjerjem nije ograničeno samo na strah ili na želju za brzim stjecanjem, jer moguće je da neko bude licemjeran očekujući da na taj način dođe do neke, vremenski gledano, daleke koristi, moguće je također da neko bude licemjeran iz pristrasnosti, ili zbog toga što je u njemu još uvijek jak osjećaj nevjerstva koje je napustio, i da mu je teško proći se starih navika, kao što je moguće da postoje drugi povodi licemjerja.

Ne postoji dokaz koji bi ukazivao na to da ni jedan od ovih razloga nije bio ni kod jednog od muslimana u Mekki, štaviše, prenosi se upravo od tih muslimana da su neki primili islam u Mekki, a zatim su izašli iz vjere, ili da su u početku bili sumnjičavi i nesigurni kada je u pitanju vjerovanje, ali su kasnije postali stabilni i jaki.

Pored toga Allah, s.v.t., u 10. i 11. ajetu sure *Ankebut* kaže: *Ima ljudi koji govore: "Vjerujemo u Allaha" – a kad neko Allaha radi bude na muke stavljen, on drži da je ljudska smutnja isto što i Allahova kazna. A ako pobjeda dođe od Gospodara tvoga, sigurno će oni reći: "Bili smo uz vas!" A zar Allah ne zna bolje ono što je u grudima stanovnika svijeta? (On daje takve situacije mučenja i uznemiravanja) Da bi ukazao Allah na one koji vjeruju i da bi ukazao na one koji su dvolični.*

Ova dva ajeta objavljena su u Mekki, a i sami vidite da govore o licemjerju u Mekki. Uz pretpostavku da previdimo sve dokaze da je ova sura mekanska, dovoljno je to što vidimo da su u ovim dvama ajetima spomenute smetnje i uznemiravanja na putu Božijem da

⁴⁰ Tefsir Fahu Razija, svezak XXX, str. 208.

⁴¹ *Ruhul-me'ani*, svezak XXIX, str. 127.

možemo shvatiti da su samo ova dva ajeta objavljena u Mekki, jer u Medini nije bilo smutnje i uznemiravanja na putu Božijem. Ukoliko kažeš da je u prvom ajetu spomenuta pomoć Božija, odgovorit ću da samo to nije dovoljno kao razlog da je ajet objavljen u Medini, jer pomoć Božija ima i drugačijih oblika osim pobjede i oslobađanja u ratovima.

Mogućnost da se pod smutnjom misli na događaj koji se desio u Mekki nakon iseljenja muslimana ne nanosi udarac našem stavu usljed toga što licemjeri iskušavani nesrećom, kojima se to desilo u Mekki, nakon iseljenja, zbog čega su dopali u licemjerje, jesu bili oni ljudi koji su primili vjeru prije iseljenja, bez obzira što su nakon njega bili uznemiravani.

Ima mjesta da kažemo da je ajet: *Ima ljudi koji Allaha obožavaju samo riječju; ako ga zadesi sreća, osjeća se sigurnim, a ako zapadne u iskušenje, vraća se nevjerstvu, pa tako izgubi i Ovaj i Onaj svijet*,⁴² na mjestu objašnjavanja onoga o čemu mi govorimo, tako da ukoliko govori o iskušenju a misli na kaznu, u tom slučaju se odnosi i na neke muslimane koji su u Mekki prihvatili islam, bez obzira što je ovaj ajet objavljen u Medini.

كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ

Riječ (كَذَلِكَ) ukazuje na sadržaj ajeta (*a Mi smo broj učinili iskušenjem...*), dok u riječima: *I vojsku Gospodara tvoga ne zna niko sem Njega*, neobaviještenost o vojsci – (جُنُودَ) u značenju zbijenih i razbacanih skupina koje je Allah, s.v.t., stvorio za obavljanje Njegovih naređenja – nije uvjetovana prilogom, već je apsolutna, tako da se ne odnosi samo na skupinu čuvara Vatre, već na kraju općenitost nam daje do znanja kako znanje o zbilji vojske, posebnostima stvaranja, i broju članova, zaduženjima i preciznim mudrostima koji se kriju u svakoj navedenoj stvari, pripada samo Bogu Uzvišenom, i niko Mu u tome nije sudionik, tako da niko ne može za njihov broj reći ni da ih ima malo ni mnogo, niti može, i pored toga što ništa o njima ne zna, davati mišljenja i vrijeđati.

وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ

Zamjenica (هِيَ) vraća se na (عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ). Razlog upotrebe zamjenice ženskoga roda, a nije rečeno (هو), tj. on, usljed toga je jer je predikat ženskoga roda. Značenje ajeta je sljedeće: Čovjek nema nikakvoga puta do znanja o vojsci Božijoj, a to što Smo Mi sami rekli da je čuvara Vatre devetnaestero je radi opomene.⁴³

Neki kažu⁴⁴ da se zamjenica (هِيَ) odnosi na riječ (جنود), neki⁴⁵ kažu da se odnosi na riječ (سقر), drugi⁴⁶ tvrde na (سورة) a neki⁴⁷, opet, na dunjalučku vatru. Od svih ovih govora posljednji je najneutemeljeniji. Da se ne zaboravi da tematski ajet ukazuje na činjenicu da su sagovornici Kur'ana svi ljudi.

⁴² *El-Hadždž, 11.*

⁴³ Brojka nije rečena da bi se imalo oko čega polemizirati, jer Kur'an je knjiga upute, a ne sredstvo zabave i polemiziranja (prevodilac sa arapskog na perzijski).

⁴⁴ *Tefsir Kurtubi*, svezak XIX, str. 83.

⁴⁵ *Ruhul-me'ani*, svezak XXIX, str. 129.

⁴⁶ *Madžme 'ul-bejan*, svezak X, str. 131.

⁴⁷ *Ibid.*

O predajama

U *Tefsiru Komi* ispod ajeta: *A kada se zabubnja... koga Sam sam stvorio*, kaže se da se ovi ajeti odnose na Velid ibn Mugireta, iskusnog starca koji se ubraja u arapske mudrace. On je bio od onih koji su se podsmijavali, Poslaniku, s.a.v.a.

Poslanik, s.a.v.a., sjedio bi pokraj kamena Ismailova pored Kabe i učio Kur'an časni. Jednoga dana Kurejšije koji se bijahu okupili kod Velida upitaše ga: "O Ebu Abduš-Šemse, šta je ovo što Muhammed govori? Da li je pjesma ili proricanje ili propovijed?" U odgovoru im reče da mu dozvole da mu se približi da bi čuo njegove riječi, pa će tek tada moći znati o čemu je riječ. Otišao je do Poslanika i reče: "O Muhammede, recitiraj mi te stihove." Poslanik mu reče: "Ono što ja učim nisu stihovi, već govor Božiji kojeg je odabrao za meleke, poslanike i vjerovjesnike Svoje." Velid reče: "Prouči mi malo od toga."

Poslanik, s.a.v.a., mu je učio suru *Fussilet*, a kada je stigao do ajeta časnog: *A ako glave okrenu, ti reci: "Opominjem vas munjom onakvom kakva je pogodila Ad i Semud*, Velid se strese, cio se naježi i zaputi se svojoj kući, a da nije ni obavjestio Kurejšije o čemu je riječ.

Kurejšije su otišle kod Ebu Džehla i rekoše mu: "O Ebu Hakime, Ebu Abduš-Šems je izašao iz svoje vjere i prešao u vjeru Muhammedovu. Zar ne vidiš da od kako je bio otišao kod Muhameda nama više nije dolazio." Jednoga jutra Ebu Džehl se zaputi kod Velida te mu reče: "Amidža, ti nas obruka, i razveza jezik prijekora naših neprijatelja, a pređe i u vjeru Muhamedovu." Velid mu reče: "Nisam prešao u njegovu vjeru, međutim, čuo sam od njega govor čija težina čini da se koža na tijelu nabora." Ebu Džehl reče: "Dobro, de, reci nam, je li mu govor bio propovijed?" Reče: "Ne, jer je propovjedništvo spojeni i povezani govor, no njegov govor je izvezan, i to od dijelova koji međusobno nisu slični." Ebu Džehl upita: "Pa da nije pjesma?" Reče: "Nije ni pjesma, jer i sam znaš da sam ja čuo sve vrste arapske pjesme, i prostu i dugu a i recital, ali govor Muhammedov ni u kom slučaju ne može biti pjesma." Ebu Džehl upita: "Pa šta može biti?" Velid reče: "Moraš mi dati prilike da o tome razmislim."

Sutradan ga Kurejšije upitaše: Ebu Abduš-Šemse, šta misliš u vezi sa našim pitanjem? Reče: "Vi recite da je govor Muhameda vradžbina, jer obuzima srca." Zato je Allah, s.v.t., rekao: *Meni ostavi onoga koga Sam sam stvorio*.

To što je rečeno za njega (وحيدا) je zbog toga što je on sam rekao Kurejšijama: Troškove Kabe pokrivat ću cijelu godinu ja sam, a vi svi sljedeće godine, zato što je imao veliki imetak, i puno vrtova, imao je i dvanaest sinova u Mekki, deset robova, a kod svakog od njih trgovačke robe u vrijednosti od hiljadu dinara, a kantar, tj. jedinica za mjeru, u to vrijeme je bila upravo vrijednost od hiljadu dinara. Kažu za kantar da je riječ o kravljnoj koži koja je bila puna zlatnika.⁴⁸

U *Durrul-mensuru* se prenosi rivajet od Hakima, koji ga smatra ispravnim, a Bejheki ga prenosi u *Delailu* preko Ikrime i Ibn Abasa: Došao je Velid ibn Mugire kod Poslanika, s.a.v.a. Poslanik mu je učio iz Kur'ana, i izgledalo je kao da mu se srce smekšalo. Vijest o tom događaju stigla je do Ebu Džehla. On ode do njega i reče mu: "Dragi amidža, tvoje pleme želi ti sakupiti imetka i dati ti ga na raspolaganje, jer čuli su da si prešao u njegovu vjeru da bi na taj način došao do bogatstva." Velid mu reče: "Zar Kurejšije ne znaju da sam najbogatiji među njima!?" Ebu Džehl reče: "Ako je tako, pa reci nešto o Muhammedu da bi ti pleme shvatilo da niječeš njegovu vjeru ili makar da vide da nisi naklonjen prelasku u nju." Velid reče: "Pa šta da kažem? Kunem se bogom, među vama nema čovjeka koji je upućeniji od mene u pjesmu, recitale, kaside, čak ni u džinske pjesme, i tako mi boga, Muhammedove riječi nemaju nikakve sličnosti ni sa jednom vrstom pjesništva, i tako mi boga, u njegovim

---

⁴⁸ *Tefsir Komi*, svezak II, str. 393.

riječima postoji posebna ljupkost i radost, u njegovim riječima najuzvišenije je plodonosno, a najniže blagodarno. To je govor bolji od svih govora i nijedan ne može biti bolji od njega. To je govor koji obezvređuje riječi ispod sebe.”

Ebu Džehl reče: “Tvoje pleme neće biti zadovoljno ovim, moraš nešto reći.” Velid reče: “Pustite me da razmislim.” Nakon što je dobro razmislio reče: “Njegov govor nije ništa drugo do vradžbina koju je uzeo od drugih.” To je bio razlog za objavu ajeta: *Meni ostavi onoga koga Sam sam stvorio.*⁴⁹

U *Madžmeul-bejanu* Ajjaši svojim lancem prenosilaca od Zurare, Hamrana i Muhamed ibn Muslima od Imama Sadika i Bakira, a.s., prenosi rivajet: “Wahīd je u značenju kopileta.” A Zurare je rekao da je neko od plemena Beni Hišam (dakle od potomaka Velid Ibn Mugireta), likovao u svom govoru da je sin Wahīda. On reče: “Teško njemu, da zna šta znači riječ wahīd, nikada se ne bi hvalio da je njegov potomak.” Upitah šta znači wahīd? Reče: “To je onaj kojem ljudi ne znaju oca.”⁵⁰

U *Durrul-mensuru* Ahmed, Ibn Munzir, Tirmizi, Ibn ebi Dunja u knjizi *Sifatun-Nar*, Ibn Džerir, Ibn ebi Hatim, Ibn Habban, Hakim – on rivajet smatra ispravnim – i Bejheki u knjizi *El-Ba's*, od Ebu Seida Hudrija prenose rivajet: “Poslanik, s.a.v.a., je rekao da riječ (صعود) znači planinu u Vatri na koju se nevjernici penju sedamdeset godina i sa koje silaze, i to tako vječno traje.”⁵¹

U komentaru Kur'ana Komi ispod ajeta (و عبس) rečeno je: “To znači namrštio se, a (و عبس) znači natmurio se.”⁵²

32 كَلَّا وَالْقَمَرَ 33 وَاللَّيْلَ إِذْ أَدْبَرَ 34 وَالصُّبْحَ إِذَا أَسْفَرَ 35 إِنَّهَا لَأِحْدَى الْكُبَرِ 36 نَذِيرًا لِلْبَشَرِ 37 لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ 38 كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهينَةً 39 إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ 40 فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ 41 عَنِ الْمُجْرِمِينَ 42 مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ 43 قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ 44 وَلَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمِسْكِينَ 45 وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ 46 وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ 47 حَتَّى آتَانَا الْيَقِينَ 48 فَمَا تَتَّعِبُهُمْ شِفَاعَةُ الشَّافِعِينَ

32. Nije tako, tako Mi Mjeseca,

33. i noći kada mine,

34. i zore kada svane,

35. on je, zaista, najveći znak,

36. ljudima je opomena,

37. onome između vas koji želi da ode naprijed ili da zaostane!

38. Svaki čovjek je odgovoran za ono što je radio,

39. osim družine desnih,

40. oni se u džennetskim baščama raspituju

41. o nevjernicima:

42. “Šta vas je u Sekar dovelo?”

43. Reći će: “Nismo bili od onih koji su molitvu obavljali

44. i od onih koji su siromahe hranili,

45. i bili smo se u dangubu sa besposlenjacima upustili,

46. i Sudnji dan smo poricali,

⁴⁹ *Ed-Durrul-mensur*, svezak VI, str. 282.

⁵⁰ *Madžme 'ul-bejan*, svezak X, str. 386.

⁵¹ *Ed-Durrul-mensur*, svezak VI, str. 283.

⁵² *Tefsir Komi*, svezak II, str. 394.

47. *sve dok nam smrt nije došla.*"

48. *Njima posredovanje posrednika neće biti od koristi.*

O ajetima

U ovim ajetima Časni Kur'an se čisti od optužbi i kleveta koje su o njemu izricali i potvrđuje da je on jedan od velikih znakova Istine. U njemu je opomena cijelom čovječanstvu, u slijeđenju Kur'ana nalazi se sloboda duše od zatočavanja u djela, djela koja dušu vode u Sekar.

كَا 32

Ova riječ predstavlja pobijanje onoga što je prethodilo. U komentaru Kur'ana *Kašafu* piše: "Stavljanje ove riječi nakon ajeta ذُكِرَى لِلْبَشَرِ jeste negiranje činjenice da je Kur'an opomena za licemjere i nevjernike, već kaže da Kur'an, koji je opomena za čovječanstvo, za njih to nije, jer se oni ne mogu opomenuti, zato postoji mogućnost da je upravo iz ovog razloga ova čestica negiranja došla prije ajeta إِِنَّهَا لَآيْحَدَى الْكُبْرِ da bi bila pobijanje onih koji negiraju upravo ovaj ajet i da bi dala do znanja da je, nasuprot onima koji poriču Sudnji dan, on ipak jedna od najvećih opomena."⁵³

Dakle, na osnovu prve mogućnosti, ova riječ predstavlja negiranje onoga što joj prethodi, a prema drugoj mogućnosti, negira ono što slijedi iza nje. Svakako postoji i treća mogućnost, a nju ćemo ubrzo spomenuti.⁵⁴

وَالْقَمَرَ 33 وَاللَّيْلَ إِذْ أَدْبَرَ 34 وَالصُّبْحَ إِذَا أَسْفَرَ

32. ...*Tako Mi Mjeseca, 33. i noći kada mine, 34. i zore kada svane,*

U ovim se ajetima tri puta zaklinje, pod (اللَّيْلَ إِذْ أَدْبَرَ) misli se na prolazak noći, što je nasuprot nastupanju noći, a pod (الصُّبْحَ إِذَا أَسْفَرَ) misli se na pojavljivanje svjetlosti i izlaz iz plašta noći.

35 إِنَّهَا لَآيْحَدَى الْكُبْرِ

35. *on je, zaista, najveći znak,*

Komentatori su rekli da se lična zamjenica (هَا) odnosi na riječ Sekar, a riječ (كُبْرٍ) je množina riječi (كَبْرِي).

Time što se reklo da je Sekar jedan od najvećih misli se na to da je najveća nesreća i promjena. Nesreća čiju veličinu ne dostižu ostale nesreće, kao što mi sami kažemo: Taj i taj je ljudina, ili nema mu ravna među ljudima. Ovaj dio ajeta je odgovor na zakletvu.

Značenje ajeta je sljedeće: Ja se zaklinjem tim i tim da je Sekar jedan od najvećih preokreta i nesreća na svijetu – najveći od svih – sa tog aspekta što prijeti čovjeku.

Nije nemoguće da je riječ o trećoj mogućnosti – da negacija (كَلَا) predstavlja negiranje Velidovih riječi u vezi sa Kur'anom: *Ovo nije ništa drugo do naslijeđena vradžbina, ovo su samo riječi čovjekove!* U tom slučaju zamjenica (هَا) odnosila bi se na Kur'an u smislu da Kur'an predstavlja znakove, a inače bi trebala doći zamjenica muškog roda, (أَنَّهُ), ili da je riječ o

⁵³ *Tefsir Kašaf*, svezak IV, str. 653.

⁵⁴ *Ruhul-me'ani*, svezak XXIX, str. 130.

podudaranju sa predikatom (أَن) koji je u ovom ajetu ženskog roda, tj. (احدي) u tom slučaju je i zamjenica ženskoga roda.

Značenja ajeta bi glasilo: Ne, nije tačno što Velid govori, Ja se zaklinjem Mjesecom, noću i jutrom, da je Kur'an, odnosno njegovi ajeti, sa aspekta opominjanja jedan od velikih Allahovih znakova.

Neki⁵⁵ su rekli da je ovaj ajet objašnjenje uzroka negacije (كَلَا), a zakletve koje su došle nakon negacije a prije ovoga ajeta ustvari su radi potvrđivanja, a nisu odgovor na zakletvu, dok je odgovor na nju ispušten, a na njega ukazuje upravo negacija (كَلَا).

36 تَذِيرًا لِلْبَشَرِ

36. ljudima je opomena,

Riječ (تَذِيرًا) je infinitiv u značenju opominjanja, zastrašivanja, a došao je u akuzativu jer je po našem mišljenju specifikacija, a po mišljenju drugih⁵⁶ akuzativ stanja koji se da razumjeti iz konteksta prethodnog ajeta, i po riječima tog komentatora znači da je Kur'an, u stanju kada opominje, od velikih znakova Božijih, dok po našem mišljenju ajet znači da je Kur'an sa aspekta opominjanja od velikih znakova Božijih.

Neki su iznosili drugačije mogućnosti na koje se ne može osloniti, naprimjer jedan komentator⁵⁷ kaže da je atribut Poslanika i da se veže za prvi ajet sure (فَمَ فَاذْنَر). Drugi,⁵⁸ pak, kaže da je atribut Allaha, s.v.t.

37 لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ

37. onome između vas koji želi da ode naprijed ili da zaostane!

Ovaj ajet daje opomeni općenitost odnošenja na sve ljude, bilo da je riječ o onima koji vjeruju bilo o onima koji neće da vjeruju. Riječi (لِمَنْ شَاءَ) jesu apozicija za (بَشَرًا), dok su riječi (أَنْ) predikat riječi (شَاءَ). Riječ (يَتَقَدَّمَ) podrazumijeva slijeđenje Istine, za što je primjer vjerovanje i pokoravanje, a riječ (يَتَأَخَّرَ) ukazuje na neslijeđenje, za što je primjer bezvjerstvo i grijehenje. Značenje ajeta je sljedeće: Najveći znak Božiji je sa tog aspekta što je opomena svim ljudima, i za one među vama koji slijede Istinu, a i za one koji je ne slijede, nema nikoga, a da nema veze sa Kur'anom.

Neki su rekli da riječi (أَنْ يَتَقَدَّمَ) stoje na mjestu nominativa da bi bile subjekt, a riječi (لِمَنْ شَاءَ) jeste predikat. Primjer za ovo je kao kada se kaže: Ko uzme abdest, može klanjati (لِمَنْ تَوَضَّأَ أَنْ يَصَلِّيَ), dakle značenje je apsolutno: ko želi ići naprijed, može ići naprijed, a ko želi izostati, može izostati; ili sličan je riječima Božijim iz drugog ajeta (فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفِرْ), ko hoće, nek vjeruje, a ko hoće, neka porekne. Riječima ići naprijed i izostati misli se na kretanje u smjeru dobra.

38 كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ

38. Svaki čovjek je odgovoran za ono što je radio,

⁵⁵ Tefsir Ebis-Su'ud, svezak IX, str. 60.

⁵⁶ Tefsir Kurtubi, svezak XIX, str. 85.

⁵⁷ Tefsir Kurtubi, svezak XIX, str. 85.

⁵⁸ Ibid.

Čestica (ب) koja se nalazi u (بِمَا) ima značenje jer, ili je u značenju zbog toga, riječ (رَهِيْنَةُ) ima značenje zaloga, talac, kao što Zamahšeri u *Kašafu* kaže: Riječ (رَهِيْنَةُ) u ajetu كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ nije imenica ženskog roda od (رَهِيْن), da bi neko pomislio zato što je riječ (نَفْس) ženskoga roda da je i ova riječ isto, jer ukoliko se to i željelo, opet je mogla biti muškog roda i da se kaže (بِمَا كَسَبَتْ) jer u glagolskom obliku (فَعِل), u slučaju da je u ulozi predikata, nema razlike između ženskog i muškog roda, tj. dolazi i u muškom i u ženskom rodu. Ova riječ je imenica u značenju zaloga, poput riječi (شَتِيْمَةٌ) koja je imenica (شَتَم) tako da u ovome ajetu kao da je rečeno: ⁵⁹كل نفس بما كسبت رهين.

Značenje ajeta, u skladu sa njegovim mišljenjem, je sljedeće: Svaki nefis je talac onoga što je uradio ili zbog onoga što je uradio ili za ono što je uradio.

Kao da je cilj u smatranju svakog nefsa taocem bilo Božije pravo kod svakog čovjeka da Mu vjerom i dobrim djelom robuje. Dakle, svaki nefis je kod Boga čuvan i zatočen, da bi prihvatio Istinu i vjeru. Ako prihvati vjeru i čini dobra djela, oslobodio se zatočeništva, a ako uznevjeruje i čini loša djela te u takvom stanju umre, ostaje zauvijek zatočen, i ovo je jedna vrsta taoca. Osim njega ima i druga vrsta koja se spominje u 21. ajetu sure *Tur*: Svaki čovjek je talac onoga što je učinio. Razliku između ovih dviju vrsta zaloga, tj. talaca objasnili smo u suri *Tur*.

Rekli smo da je prethodni ajet uopćio opomenu, dok ovaj ajet objašnjava razlog toga uopćavanja, jer čovjekov nefis je talac svojih djela i sigurno je da svaki nefis treba biti zabrinut vatrom džehennemskom u koju će biti zatočen bude li prestupnik i ne bude li slijedio Istinu, a ova zabrinutost je bogobožnost.

39إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ

39. osim družine desnih,

Družina desnih jesu oni kojima će na Sudnjem danu knjiga djela biti predata u desnu ruku. Oni imaju istinito uvjerenje i dobra djela te spadaju među vjernike srednje, koji su na više mjesta u Kur'anu spomenuti kao družina desnih. Upravo usljed ove činjenice izuzimanje ovog ajeta je spojeno izuzimanje.

Ono što se može zaključiti iz izuzimanja i onoga iz čega se izuzima jeste činjenica da nefsovi se koji imaju djela dijele na dvije skupine, jednu čine nefsovi zatočeni svojim djelima, to su nefsovi prestupnika, a druga su nefsovi oslobođeni tog zatočeništva, a to su družina desnih, dok (سَابِقُونَ مَقْرَب), tj. oni koje je Allah, s.v.t., spomenuo na nekim mjestima kao treću skupinu, kao naprimjer: *Vas će tri skupine biti... oni su bliski*,⁶⁰ ne ulaze u ovu podjelu, jer smo na početku rekli "nefsovi koji imaju djela", a bliski su do te mjere privrženi u robovanju Gospodaru da sebe uopće ne smatraju vlasnicima nefsova, a kamoli da se smatraju vlasnicima djela. Oni i svoj nefis i svoja djela smatraju vlasništvom Božijim, oni niti će biti uprisutnjeni pred Bogom, niti će s njima biti vršen obračun, kao što je u 127. ajetu sure *Safat* rečeno: *Svi nefsovi će biti privedeni, osim robova pročišćenih (muhlesih)*, dakle ova je skupina u potpunosti izvan ove podjele.

Od komentatora⁶¹ se prenosi da su neki za skupinu desnih rekli da su to meleki, neki pak kažu da su to maloljetna djeca muslimana, a drugi da je riječ o onima koji su na dan sporazuma stajali s desne strane Adema, a.s. Neki, opet, kažu da je riječ o onima za koje se u Kur'anu kaže: Oni kojima je od Nas propisana dobra sudbina. Međutim, riječ je o slabim mogućnostima, što, u svakom slučaju, nije nikome skriveno.

⁵⁹ Tefsir Kašaf, svezak IV, str. 654.

⁶⁰ *El-Vaki'a*, 7-11.

⁶¹ *Ruhul-me'ani*, svezak XXIX, str. 132.

40 فِي حَتَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ 41 عَنِ الْمُجْرِمِينَ 42 مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ

40. oni se u džennetskim baščama raspituju 41. o nevjernicima: 42. "Šta vas je u Sekar dovelo?"

Riječi (فِي حَتَّاتٍ) jesu predikat ispuštenog subjekta, a to što je riječ (حَتَّاتٍ) bez određenog člana (ال) je radi ukazivanja veličine Dženneta. Htjelo se reći: U Džennetima čija veličina izlazi iz mogućnosti poimanja. Moguće je, svakako, da ovo nije predikat, već stanje za (أَصْحَابَ الْبَيْتِ).

Riječima (يَتَسَاءَلُونَ عَنِ الْمُجْرِمِينَ) misli se na to da skupina džennetlija pita skupinu džehennemlija, a ne da svaki džennetlija pita po jednog džehennemliju.

مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ, tj. šta vas je dovelo u Sekar? Ovaj ajet objašnjava to raspitivanje, te stoga spada u način objašnjenja rečenice rečenicom. Moguće je, također, da postoji i ispušteni govor, koji bi bio – govoreći, šta vas je dovelo u Sekar.

43 قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ

43. Reći će: "Nismo bili od onih koji su molitvu obavljali

Zamjenica množine (قَالُوا) odnosi se na džehennemlije, a pod (صَلَاةٍ) ne misli se na običan namaz, već se misli na posebnu ibadetsku pažnju prema Uzvišenom Allahu, koja se slaže sa svakom vrstom ibadeta, dakle, sa ibadetima koji su propisani nebeskim zakonom, iako se razlikuju i formom, i kvalitetom, i kvantitetom vršenja.

44 وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ

44. i nismo bili od onih koji su siromahe hranili,

Pod (نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ) misli se na pomaganje nemoćnim članovima društva u mjeri da mogu normalno živjeti i osigurati svoje potrebe. Hranjenje siromaha je ukazivanje na pravo naroda, dok je namaz ukaz na pravo Božije, **kao što ukazuju na to da ih treba praktično obaviti.**

45 وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ

45. i bili smo se u dangubu sa besposlenjacima upustili,

Pod (نَخُوضُ) misli se na praktično i verbalno besposličenje u zabludi, i upuštanje u to tako da se u potpunosti zanemari pažnja prema onome što nije zabluda.

46 وَكُنَّا نَكْذِبُ يَوْمَ الدِّينِ

46. i Sudnji dan smo poricali,

Pod (يَوْمَ الدِّينِ) misli se na Sudnji dan. Na kraju, ovim nabrojanjem spomenute su četiri osobine džehennemlija, od kojih imaju ili sve ili neke, a s obzirom na to da je ovo odgovor skupine džehennemlija, ispravno je sve četiri osobine dati svim džehennemlijama. Dakle, citirati ih: Mi nismo namaz obavljali, nismo hranili sirote, dangubili smo i poricali Sudnji dan, bez obzira što neki pojedinci od njih nisu imali sve ove osobine, već samo neke od njih.

47. *sve dok nam smrt nije došla.*"

Ovaj ajet je kvalifikacija poricanja. Džehennemlije kažu: Mi smo sve tako poricali dok nam nije došao jekin. U vezi sa jekinom rekli su⁶²: Ovdje se misli na smrt, a nazvana je jekinom jer u njen dolazak nema sumnje, tako da bi značenje ajeta bilo sljedeće: Mi smo na Dunjaluku poricali Sudnji dan sve dok nam smrt nije stigla. Njenim dolaskom prestao je naš dunjalučki život. Ukratko, tokom cijelog života na Dunjaluku mi smo poricali Sudnji dan.

Neki su komentatori rekli: Jekin znači ono uvjerenje koje nastupi nakon osvjedočenja u ahiretske znakove i nakon približavanja berzahskom životu, kada se smrt približi i nakon smrti čovjek stječe uvjerenje u Sudnji dan. Ovo je značenje dobro.

48 فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ

48. *Njima zagovaranje posrednika neće biti od koristi.*

Prije smo, govoreći o zagovaranju, rekli da ovaj ajet ukazuje da na Sudnjem danu načelno postoji zagovaranje, međutim, ova skupina neće imati koristi od zagovaranja posrednika, jer zagovaranje ne podrazumijeva njihovo stanje. Govoreći o tome citirali smo i predaje vezane za šefaat.

49 فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكَرَةِ مُعْرِضِينَ 50 كَانَهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنْفِرَةٌ 51 فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ 52 بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ أَنْ يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنشَرَةً 53 كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ 54 كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ 55 فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ 56 وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَىٰ وَأَهْلُ الْمَعْرِفَةِ

49. *Pa zašto oni pouku izbjegavaju,*

50. *kao da su zebre preplašene*

51. *koje od lava bježe.*

52. *Već bi svaki čovjek od njih htio da mu se daju listovi rašireni.*

53. *Nikada, jer oni se Onoga svijeta ne plaše!*

54. *Nikada! Zaista je on pouka,*

55. *i ko hoće, pouku će primiti,*

56. *a pouku će primiti samo ako Allah bude htio, On je dostojan da ga se boje i On je od onih koji praštaju.*

O ajetima

U ovim ajetima dolazi se do zaključka iz obećanja i prijetnji iz prethodnih ajeta, i to na način jasnog čuđenja zbog okretanja nevjernika od kur'anskih opomena i njihove odbojnosti spram istine. Kao da je rečeno: Kada je već tako, racionalno gledano obavezno je da se odgovori pozivu istine, i da prime kur'anske opomene. Zato je veoma čudno kako to da još uvijek okreću leđa opomenama. Ne, ne, glavni razlog je nevjerica u poslanstvo, i svi oni očekuju da im se od Boga objavi knjiga, ne, razlog je to što se ne plaše Ahireta, te zbog toga ne primaju opomenu.

Zatim se obraća lično njima i ponavlja im se opomena, dajući im se time sloboda izbora. Tako, ako žele, neka prihvate a ako hoće, mogu odbiti, međutim, moraju znati da u toj želji nisu nezavisni i ne mogu na taj način Boga učiniti nemoćnim, upravo usljed toga ne mogu biti opomenuti, osim kada to Bog hoće, i presuda sudbine se sigurno tiče i njih.

⁶² Tefsir Kašaf, svezak IV, str. 655.

49. Pa zašto oni pouku izbjegavaju,

Ovaj ajet je nastavak opomenama koje su prije spomenute. Pitanje je radi čuđenja, riječ (لَهُمْ) pripada riječi (كَانَ) koja je ispuštena, a s kojom glasi (فَمَا كَانَ لَهُمْ). Riječ (مُعْرِضِينَ) je stanje zamjenice (هُمْ) a sintagma (عَنِ التَّذْكَرَةِ) pripada riječi (مُعْرِضِينَ). Značenje ajeta je sljedeće: Sada kada je već takvo stanje – pa šta je bilo idolopoklonicima, zašto poriču kur’ansku opomenu u stanju okretanja od njega. Ukratko, zašto su, kada im je bilo obavezno da potvrde Kur’an i da u njega povjeruju, okrenuli njemu leđa, ovo je za čuđenje.

50. kao zebre su preplašene 51. koje od lava bježe.

Ovdje su nevjernici koji okreću leđa opomeni upoređeni sa magarcima, a svakako se misli na divljeg magarca, tj. na zebra. Riječ (مُسْتَنْفِرَةٌ) znači odvratnost, preplašenost, a riječ (قَسْوَرَةٍ) znači lav i lovac, jer je prokomentirana u obama značenjima. Značenje ajeta je sljedeće: Ovi nevjernici u stanju kada okreću leđa opomeni iz straha liče na zebre koje bježe od lava ili lovca.

52. Već bi svaki čovjek od njih htio da mu se daju listovi rašireni.

Riječi (صُحُفًا مُّنشَرَةً) aludiraju na nebesku knjigu istinitog poziva. U ovom se ajetu upotrebom čestice (بَلْ) odvojilo od prethodnih riječi, te se ukazuje na to da njihovo okretanje od opomene nije samo zbog gnušanja, već svi oni očekuju da im od Boga dođe knjiga koja sadrži ono što sadrži Kur'an.

Ovo što je rečeno u vezi s njima aludira na oholost nevjernika prema Bogu, jer kaže se da su oni spremni prihvatiti poziv Poslanika, s.a.v.a., i da ga neće odbiti, ali pod uvjetom da svakom od njih dođe posebna knjiga, ali poziv putem poslanstva nikako ne prihvataju, bez obzira što je istinit i što ga potvrđuju nadnaravna djela (mudžize). Ovaj ajet je poput sljedećeg ajeta u kojem se prenose riječi nevjernika: *Nećemo vjerovati sve dok nam se ne da ono što je dato poslaniku Božijem.*⁶³ Ili poput ajeta koji prenosi odgovor različitih naroda svojim poslanicima: *Vi ste ljudi poput nas.* U vezi s tim šta su željeli postići ovim riječima i na koji način su htjeli poreći poslanstvo već je prije dato objašnjenje.

Neki su komentatori⁶⁴ rekli da je ajet u značenju riječi koje su nevjernici Mekke rekli Poslaniku, a Kur'an je na sljedeći način prenio te riječi: *Nećemo povjerovati u tvoje bajke sve dok nam se ne objavi knjiga koju ćemo čitati.*⁶⁵ Međutim, ove riječi nisu tačne jer tematski ajet ukazuje na to da su oni svi pojedinačno htjeli da im se spusti knjiga nebeska, koja se razlikuje od onoga što je drugima spušteno, dok ajet iz sure *Isra* ne govori o tome, već o tome da sa Neba spusti knjiga Poslaniku i da svi iz nje čitaju.

⁶³ *El-En'am*, 124.

⁶⁴ *Tefsir Kašaf*, svezak IV, str. 656.

⁶⁵ *El-Isra*, 93.

Drugi komentatori⁶⁶ su rekli da su nevjernici ovim riječima mislili da se sa Neba spusti knjiga na ime svakog pojedinca, i da u njoj bude rečeno: O ti, moraš vjerovati u Muhammeda, s.a.v.a.

Neki⁶⁷ kažu da su nevjernici željeli da se svakom od njih spusti knjiga u kojoj će biti nagoviješteno da neće biti kažnjeni i da će im biti date velike blagodati da bi na taj način povjerovali, a ako ne bude tako, i dalje će ostati nevjernici. Ima i drugih⁶⁸ mišljenja koja su udaljena od konteksta ajeta.

53 كَلَّا بَلْ لَّا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ

53. *Nikada, jer oni se Onoga svijeta ne plaše!*

Ovaj ajet odbija njihovo neumjesno očekivanje, uz objašnjenje da poslanički poziv nije bez dokaza, već jasne nadnaravnosti i sigurni dokazi ne ostavljaju mjesta sumnji ni za koga, što znači da je Allahov dokaz jednak, postojan i potpun i za poslanika i za ostale ljude te nema potrebe za tim da se svakom pojedincu koji je pozvan u vjeru spusti objava s Neba.

Pored toga, poslanstvo iziskuje čistotu biti i ispravnost nefsa, upravo ono što ostali ljudi nemaju. Upravo se ovo može razumjeti iz odgovora koji Allah, s.v.t., daje nevjernicima kada su rekli: *Nećemo vjerovati sve dok nam se ne objavi ono što se objavljuje poslaniku.* Dobili su odgovor: *Allah najbolje zna kome će dati poslanstvo.*⁶⁹

Riječ *بَلْ لَّا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ* (بل) je za odvajanje od prethodne cjeline u kojoj se kaže kako očekuju da se svakom pojedincu spuste napisani listovi, a želi se dati do znanja da ovaj prijedlog nije ozbiljan, već je samo izgovor kojim se žele osloboditi odgovornosti pred poslaničkim pozivom u vjeru, dok je glavni razlog nevjerstva i poricanja istog tog poziva nemanje straha od Ahireta, jer da se plaše, povjerovali bi i ne bi nakon upotpunjavanja dokaza izlazili ni sa kakvim prijedlozima.

54 كَلَّا إِنَّهُ تَذَكُّرٌ

54. *Nikako! Zaista je on je pouka,*

Ovaj ajet je drugo odbijanje i poricanje njihovog prijedloga a znači: Mi ne spuštamo takvu knjigu, Kur'an je dovoljan za pouku i opomenu i Mi od Kur'ana više i ne tražimo. **Rezultat ovog Kur'ana je satisfakcija koja kod Nas čeka na pokornog i buntovnog.**

55 فَمَنْ شَاءَ ذَكُرْهُ

55. *i ko hoće, pouku će primiti,*

Dakle, svako ko želi, uzet će iz njega pouku, zato što njegov poziv nije prisilan, već je poziv na temelju slobodne volje.

56 وَمَا يَذُكُّونَ إِلَّا أَنْ يُشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ

56. *a pouku će primiti samo ako Allah bude htio, On je jedini dostojan da ga se boje i On jedini prašta.*

⁶⁶ *Tefsir Kaşaf*, svezak IV, str. 656.

⁶⁷ *Madžme 'ul-bejan*, svezak X, str. 392.

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ *El-En'am*, 124.

Ovaj ajet odbija moguću zabludu koja bi im mogla pasti na um nakon prethodnog ajeta (فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ) u smislu da je volja u njihovoj ruci, i da su nezavisni u volji, te ukoliko neće da prime pouku, kao da su nadvadali Boga i učinili Ga nemoćnim po pitanju svoje volje, jer On je želio da oni prihvate pouku, ali oni to nisu htjeli.

Iz ovog odbijanja može se zaključiti da je sud sudbine u opticaju kada su i oni u pitanju, kao i kod svega drugog, a njihovo prihvatanje opomene – ukoliko je prihvate – bez obzira što je riječ o slobodnom izboru i što u tome nema prisile, znači da je Allah htio da je oni prihvate, u smislu da Allah nikada ni od kojeg čovjeka Svojom stvaralačkom voljom ne traži da neko djelo učini bez volje, već je Njegova stvaralačka volja takva da šta god da čovjek čini, to bude svojevolutno. Dakle, djelo koje se čini slobodnom voljom u odnosu na čovjeka, vršioca, ima odnos mogućnosti, a u isto vrijeme u odnosu na volju Božiju je nužno ostvarivo, u suprotnom se ne bi moglo ni dogoditi.

Dakle, On je takav da se prema Njemu bude bogobožan jer je u Njega apsolutna vlast nad svačim. I sreća i nesreća čovjekova je u Njegovoj moći. Također, takav je da oprostí onima koji Ga se plaše i koji su bogobožni jer On je Milostiv i prašta. Ovaj dio ajeta može objašnjavati razlog prethodnog ajeta (انه تذكره فمن شاء ذكره), što je jasno, kao što objašnjava razlog riječima s početka ajeta (وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ) jer je ispravno da Bog bude milostiv i da oprašta tek kada ima utjecajnu volju u voljama i djelima svojih stvorenja, ukoliko, da stvorenja ne budu neovisna u onome što žele i da svojom buntovnošću i ohološću ne učine Boga nemoćnim.

O rivajetima

U komentaru Kur'ana od Komija u rivajetu od Ebu Džaruda prenosi se od Imama Bakira, a.s., da je u vezi sa ajetom (بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ أَنْ يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنتَشَرَةً) rekao: "Povod objave ovog ajeta bilo je to što su ljudi rekli Poslaniku: 'O Muhammede, čuli smo da je kod Beni Israila tako da svako ko počini grijeh ujutro vidi na raširenom listu i taj grijeh i otkup za njega (zašto i u ovom ummetu nije tako)?' Došao je Džebrail kod Poslanika i rekao mu: 'Tvoj je narod tražio zakon o grijehu koji je u opticaju kod Beni Israila, ukoliko žele, mi ćemo i sa njima postupiti na taj način i kaznit ćemo ih kaznama kojima smo kaznili Beni Israil', a ljudi su osjetili da Poslaniku nije bilo drago da u njegovom ummetu bude uspostavljen takav zakon."⁷⁰

Autor: Ovaj rivajet ne slaže se sa smislom ovog ajeta, a čak je i u samom rivajetu naglašeno da ova priča nije vjerodostojna jer je na kraju rečeno: ...ljudi su osjetili da Poslaniku nije bilo drago...

U *Durrul-mensuru* Abd ibn Hamid, Ibn Džerir i Ibn Munzir od Seda, a on od Ebi Saliha prenose rivajet: "Ljudi su rekli: 'Ako Muhammed govori istinu, neka učini mudžizu tako da svako jutro pod našim glavama osvane spis na kojem će pisati: O ti i ti, oslobođen si Vatre.' U odgovoru na ovaj zahtjev objavljen je ajet: (بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ أَنْ يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنتَشَرَةً)⁷¹

Autor: Kontekst ajeta i odbijanje koje je u njemu ne slaže se sa ovom pričom.

U istoj knjizi Abd ibn Hamid i Ibn Munzir prenose od Mudžahida da je u komentaru ajeta (بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ أَنْ يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنتَشَرَةً) rekao: "Željeli bi da im svako jutro od Boga stigne pismo sa sljedećim sadržajem: 'Ovo pismo je od Gospodara svjetova za toga i toga', i kada se probude da ga nađu pod glavom i da ga pročitaju."⁷²

⁷⁰ *Tefsir Komi*, svezak II, str. 396.

⁷¹ *Ed-Durrul mensur*, svezak VI, str. 286.

⁷² *Ed-Durrul mensur*, svezak VI, str. 286.

Autor: Ono što je došlo u ovoj predaji može se uporediti sa prethodnim predajama kao i sa onim što je u vezi s njima rečeno.

U istoj knjizi se kaže da Abd ibn Hamid i Ibn Munzir prenose da je Katade u vezi sa ajetom *صُحُفًا مِّنْهُمْ أَن يُؤْتَىٰ صُحُفًا مِّنْهُمْ* rekao: "Skupina ljudi je rekla Poslaniku, s.a.v.a.: 'Ako ti je puno stalo da te slijedimo, mora biti spuštена knjiga u vezi s nama i da nam naredi da te slijedimo.'"⁷³

Autor: Ovaj rivajet se može podudariti sa onim komentarem koji je izrečen u vezi sa ovim ajetom a u kojem se kaže da ovaj ajet govori isto ono što se kaže u ajetu: *I nećemo povjerovati u tvoje bajke...* Ukratko, može se pretpostaviti da je onaj koji je izrekao ovaj stav svoj stav uzeo iz ovog rivajeta a naša je kritika izrečena kada smo naveli njegov stav.

U komentaru Kur'ana Komi ispod ajeta *هُوَ أَهْلُ التَّقْوَىٰ وَأَهْلُ الْمَعْرِفَةِ* kaže se da je Imam rekao: "To znači da Allah ima dostojnost da Ga se plaše i ima dostojnost da oprašta."⁷⁴

U knjizi *Tevhid* svojim lancem prenosilaca od Ebu Basira, a on od Imama Sadika, a.s., prenosi da je rekao u vezi sa ajetom *هُوَ أَهْلُ التَّقْوَىٰ وَأَهْلُ الْمَعْرِفَةِ*: "Allah, s.v.t., kaže: 'Ja imam dostojnost da Me se plaše, i da Mi moj rob nikog ne smatra sudionikom, i Meni dostoji, ukoliko Mi rob ne pripisuje sudionika, da ga uvedem u Džennet.'" Također je rekao: "Allah, s.v.t., zaklinje se svojom veličinom i moći da nikoga od muvehida (jednobožaca) ne prži Vatrom."⁷⁵

U *Durrul-Mensuru* Ibn Mirdevejh prenosi od Abdullah ibn Dinara rivajet: Čuo sam od Ebu Hurejre, Ibn Omera i Ibn Abbasa da su govorili: "Neko je upitao Poslanika, s.a.v.a., šta znači ajet *هُوَ أَهْلُ التَّقْوَىٰ وَأَهْلُ الْمَعْرِفَةِ*? On reče: 'Allah, s.v.t., kaže: Meni dostoji da Me se robovi plaše i da Mi nikoga ne pripisuju sudionikom, jer ako bude bogobožazan i ne bude Mi nikog pripisivao, u tom slučaju dostojno je Mene da mimo širka oprostim.'"⁷⁶

Autor: U značenju ovog hadisa prenose se brojni hadisi od Poslanika, s.a.v.a.

---

⁷³ Ibid.

⁷⁴ *Tefsir Komi*, svezak II, str. 396.

⁷⁵ *Tevhide Saduk*, str. 20, hadis 6, Džame'ije muderrisin.

⁷⁶ Ed-Durrul Mensur, svezak VI, str. 287.